

ד"ר פאולה רושקה, מנהלת המחלקה
לטיפול בהתמכרויות
ד"ר אנטולי מרגוליס, סגן מנהלת
המחלקה ומפקח ארצי
גב' קרן גולדמן, מרכזת בכירה,
אלכוהול והתנהגות ממכרת

**סיכום פעילות
המחלקה לטיפול
בהתמכרויות במשרד
הבריאות לשנת 2015**

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

הנדון: סיכום פעילות המחלקה לטיפול בהתמכרויות לשנת 2015

הקדמה:

המחלקה לטיפול בהתמכרויות עוסקת במגוון רחב של נושאים בתחום התמכרויות החל מטיפול, אבחון זיהוי, דרך הכשרת צוותים רפואיים ופרא רפואיים ובכלל זה העלאת מודעות ומניעה, פיתוח שירותים, פיקוח ורגולציה.

במסמך זה נבקש לסכם את פעילותנו לשנת 2015 ע"פ הנושאים שבאחריותנו.

שירותי גמילה פנימייתיים (אשפוזיות)

משרד הבריאות מפעיל כמה סוגי מסגרות לגמילה גופנית (דיטוקס) למבוגרים ובנפרד מסגרות לבני נוער וצעירים. השנה הטמענו את שאלון בקרת איכות במחצית מהאשפוזיות, שאלון זה משלים את הפיקוח ההדוק והשוטף שמבוצע עפ"י חוק ונותן דגש על איכות הטיפול, זכויות המטופלים וטיב הטיפול הפרמקולוגי והפסיכוסוציאלי, תוך שימת לב על גישות טיפוליות מבוססות ראיות ועדכניות.

לבקרה זו מתווספת גם בקרת תזונה עפ"י נוהל תזונה והתמכרות הבודקת את טיב המזון המוגש למטופלים, תוך התאמה למצבם הבריאותי.

בקרה זו נערכת אחת לשנה, כאשר הדו"ח ניתן גם לגוף המבוקר וישנו מעקב אחר הליקויים ותיקונם. בסיום כלל הבקרות, נפרסם באתר האינטרנט של המשרד את תוצאות הבקרות כחלק משירות לאזרח ושקיפות.

המחלקה העלתה את הצורך בהקמת אשפוזית המיועדת לנשים בוגרות בלבד, מתוך תפיסה טיפולית לפיה יש למקד את שיטות הטיפול הייחודיות לנשים בדגש על טראומות ופגיעות מיניות, אימהות והעצמה נשית, תוך יציאה מהמעגל הקורבני.

מהלך זה ישלים את המענה הטיפולי שניתן באשפוזית החדשה, "אלה" הנמצאת בתוך קהילה טיפולית "רטורנו" ומיועדת לנערות וצעירות בגילאים 14-30.

בבואנו לסכם את הנתונים, עולה כי רוב המטופלים עושים שימוש מרובה בחומרים שונים כאשר בנוסף לסמים אופיאטים ישנה מגמת עליה בשימוש בסמים ממריצים, סמי פיצוציות, קאנביס ותרופות מרשם. חשוב לציין כי כיום לא קיימות טכנולוגיות מעבדתיות מהימנות ותקפות לגילוי סמי פיצוציות בנוזלי הגוף בעולם ועל כן התיעוד מבוסס על דיווח עצמי של המטופל ובדיקה קלינית שהצוות עורך. כמו כן, ישנה עלייה בדיווח על שימוש מזיק ברטלין כולל: בליעה, הסנפה והזרקה. לשנת 2016 המחלקה תבצע פיילוט לבדיקת רטלין מהירה במספר מרכזים על מנת לאמוד את היקף התופעה ולבחון את תקפות טכנולוגית הבדיקה.

היבט נוסף בתחום האשפוזיות קשור בהטמעת מערכת פרומטאוס ו-ATD אשר עברו התאמה לתחום התמכרויות. המערכת נחלקת לשתי תוכנות איסוף נתונים כאשר האחת היא אדמיניסטרטיבית ודמוגרפית וכוללת נתונים היסטוריים אודות המטופל ברמה האישית וברמה הלאומית יוצרת נתונים אגרגטיבים אודות המכורים הנמצאים בטיפול כולל מגמות והצלחות

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

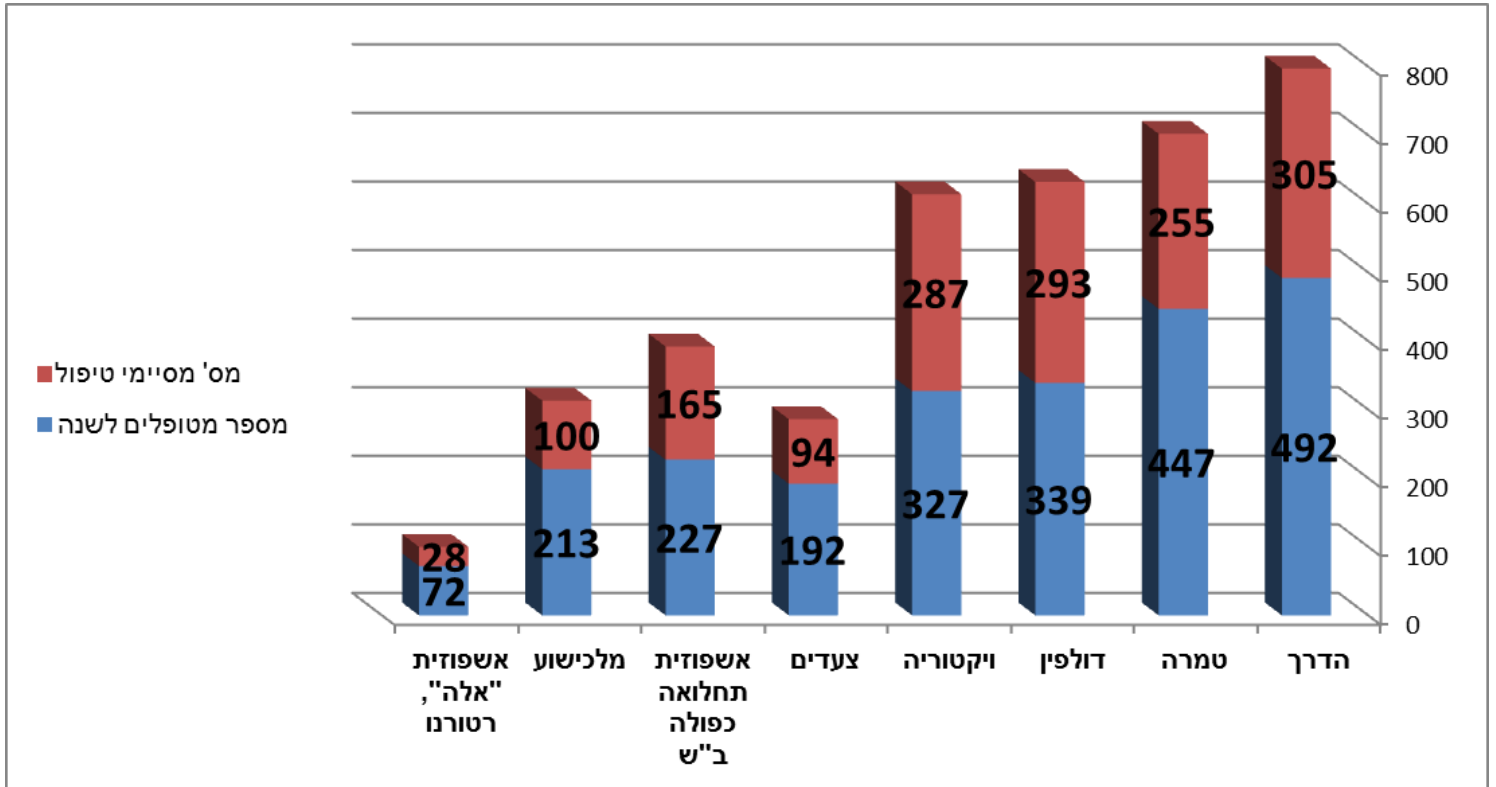
בטיפול. המערכת השנייה מרכזת נתונים קליניים ומשמשת תיק רפואי ממוחשב בדומה למסגרות אשפוז בבריאות הנפש. מערכת זו תאפשר האחדת נתונים במרכזים ותייעל את עבודת הצוות ודיווחם. כמו כן, מערכות אלו יהוו כלי עזר ניהולי הן ברמה המקומית והן ברמה הארצית. בשנה זו המערכות הוטמעו בארבע אישפוזיות ובשנת 2016 יסתיים התהליך בכל המסגרות.

להלן נתונים אודות האישפוזיות:

שם המסגרת	מיקום	אוכלוסייה ייעודית	מס' מיטות	מספר מטופלים לשנה	גברים	נשים	ימי אשפוז בממוצע	מס' מסיימי טיפול
הדרך	עלבון	מבוגרים - סמים	25	492	422	70	21	305
טמרה (גברים בלבד)	טמרה	מבוגרים - אלכוהול וסמים (אוכלוסייה ערבית)	20	447	447	0	21	255
דולפין	אשדוד	מבוגרים - סמים	20	339	272	67	21	293
ויקטוריה	בת ים	מבוגרים - אלכוהול	20	327	255	72	21	287
צעדים	קריית שלמה	תחלואה כפולה גופנית + דרי רחוב	10	192	149	43	11	94
אשפוזית תחלואה כפולה ב"ש	מרכז לבריאות הנפש ב"ש	תחלואה כפולה נפשית לצורך גמילה	15	227	185	42	23	165
מלכישוע (בנים בלבד)	גלבע	בני נוער וצעירים (בנים בלבד)	18	213	213	-	43.5	100
אשפוזית "אלה", רטורנו - בנות בלבד (נפתח רק במרץ 2015)	גבעת השמש	בני נוער וצעירים (בנות בלבד)	18	72	-	72	3 חודשים	28

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

מספר מטופלים שעברו גמילה בשנת 2015

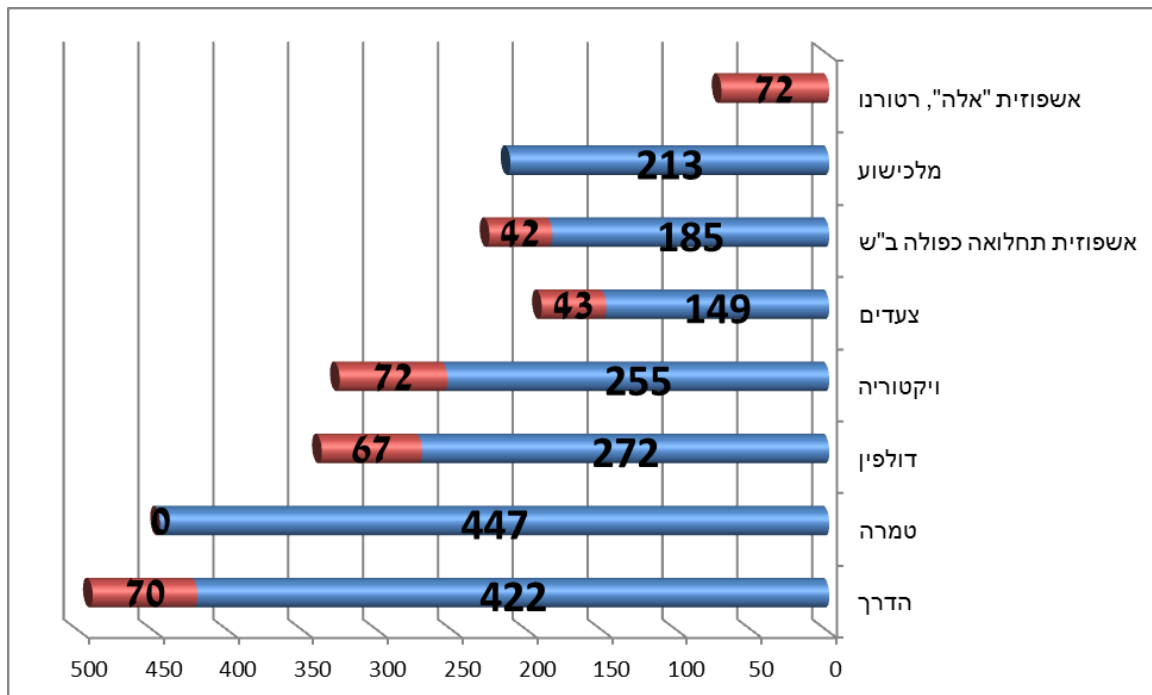

סה"כ סיימו: 1,527

סה"כ עברו גמילה: 2,309

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

התפלגות מטופלים שעברו גמילה לפי מגדר

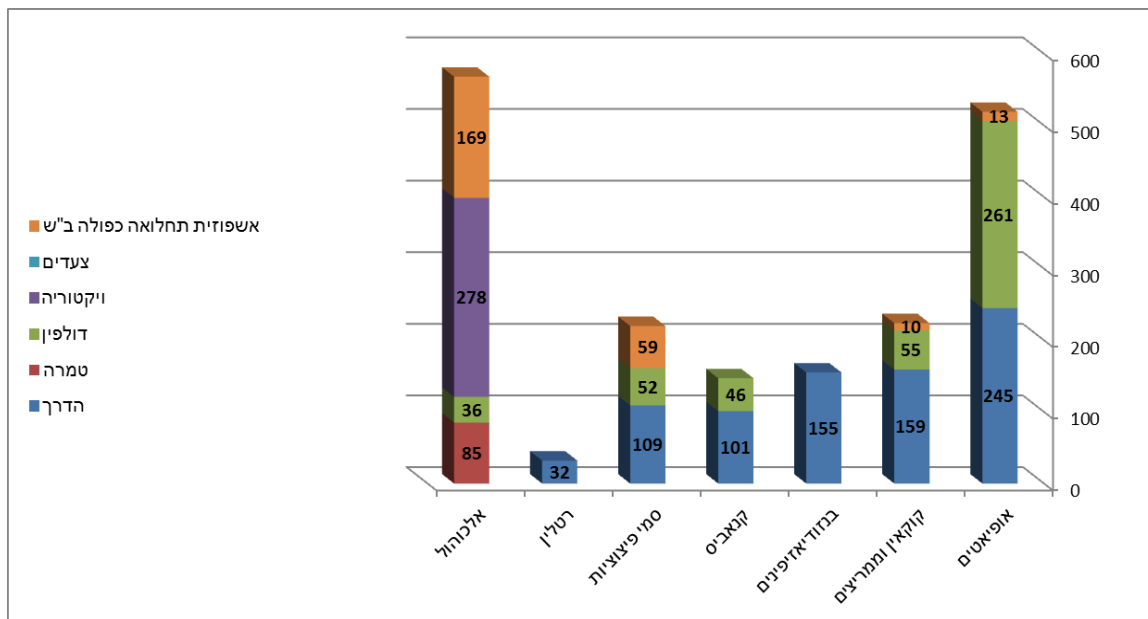

סה"כ נשים: 366

סה"כ גברים: 1943

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

סוגי חומרים באשפוזיות

הטיפול בבני נוער וצעירים נמצא באחריות משרד הרווחה כאשר משרד הבריאות אחראי על טיפול גמילה במסגרת אישפוזית.

ידוע כי הטיפול בבני נוער מצריך התייחסות שונה כולל הכשרת הצוותים המטפלים לתכנים הרלוונטיים לדפוסי השימוש של בני נוער.

בשל כל האמור הוחלט כי תעשה הפרדה טיפולית- מגדרית ומכאן שבשנים האחרונות חלה הפרדה מגדרית ובנים מופנים ל"מלכישוע" בצפון ובנות מופנות ל"אלה" באזור בית שמש.

מהנתונים שנאספו אנו רואים שוב כי ישנו שימוש רב באלכוהול, קאנביס וסמי פיצוציות. גם כאן השימוש הוא לרוב מרובה ומלווה לא אחת בהתמכרויות התנהגותיות כדוגמת: מין, אינטרנט והימורים ברשת.

בחודש נובמבר התקיימה פתיחה חגיגית של אשפוזית "אלה" במתחם קהילה טיפולית "רטורנו" במעמד שר הבריאות. האשפוזית נותנת מענה לבנות נוער וצעירות ומפנה אותן להמשך טיפול בקהילה הטיפולית.

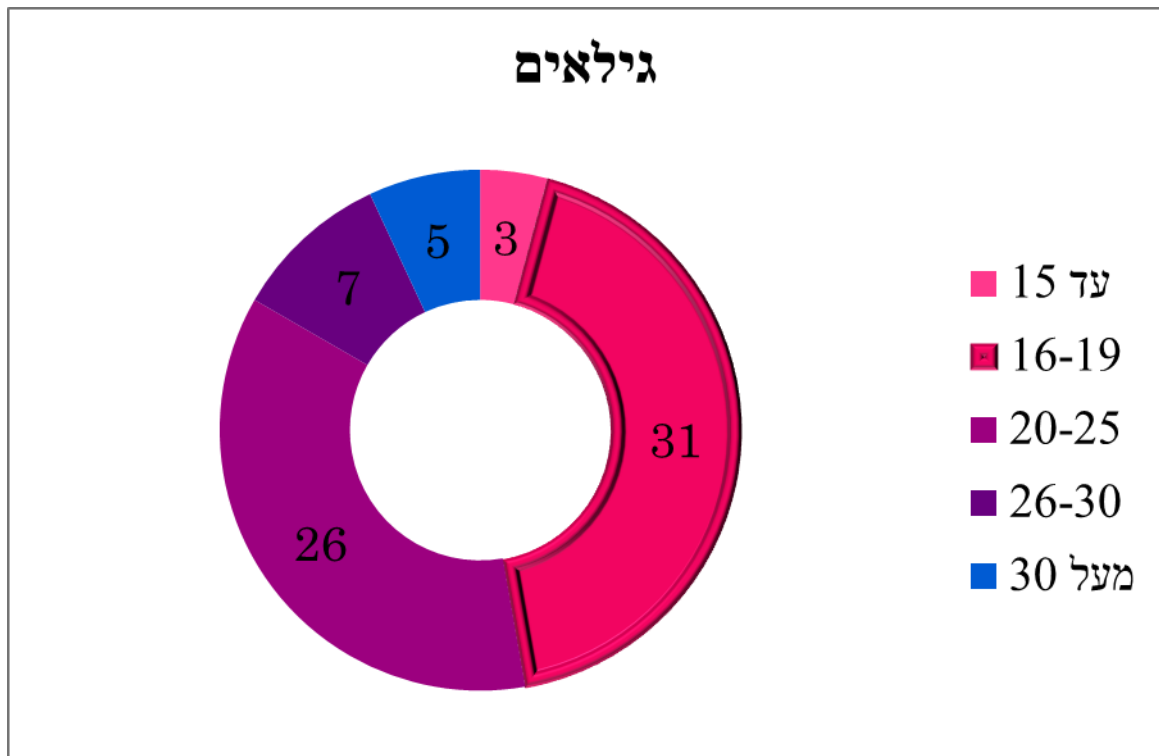
אשפוזית "מלכישוע", בגלבע, משמשת כאשפוזית ארצית לבנים בגילאים 14-30 ומכאן שההפרדה המגדרית הנחלקת כרגע בין שתי האשפוזיות מאפשרת טיפול מיטבי וממוקד מגדר.

לשנת 2016 נגדיל את מספר המיטות בהתאמה לשתי המסגרות וזאת בהתאם לדרישת השטח. מהטיפול בבני נוער וצעירים אנו למדים שישנו צורך בהעברה טיפולית מדלת לדלת על מנת לשמור על ניקיון מחומרים ולמנוע חזרה לשימוש ומצבי סיכון. על כן שתי המסגרות עובדות על פי מודל זה וממוקמות בתוך קהילות טיפוליות המאפשרות טיפול ארוך טווח. מודל זה העלה את אחוזי

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

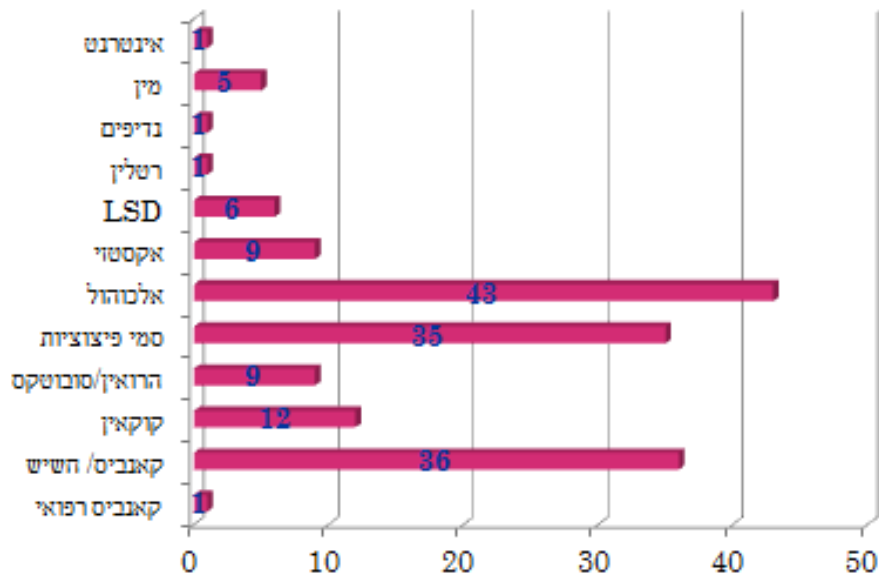
ההצלחה וההפניה לטיפול. זמן מקסימאלי לשהות באשפוזית נוער הינו שלושה חודשים כאשר בפועל אחוז גדול מהמאושפזים אשר מופנה להמשך טיפול בקהילה נזקק לפחות משלושה חודשים, דבר אשר מאפשר קליטה נוספת של מטופלים. באישפוזית "אלה" התקבלו החל מחודש מרץ 2015, 72 בנות מתוכן 28 סיממו טיפול בהצלחה ומתוכן 21 מטופלות הופנו ברצף לקהילה טיפולית.

להלן נתונים מסכמים מאישפוזית "אלה" (בנות):

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

סוגי חומרים

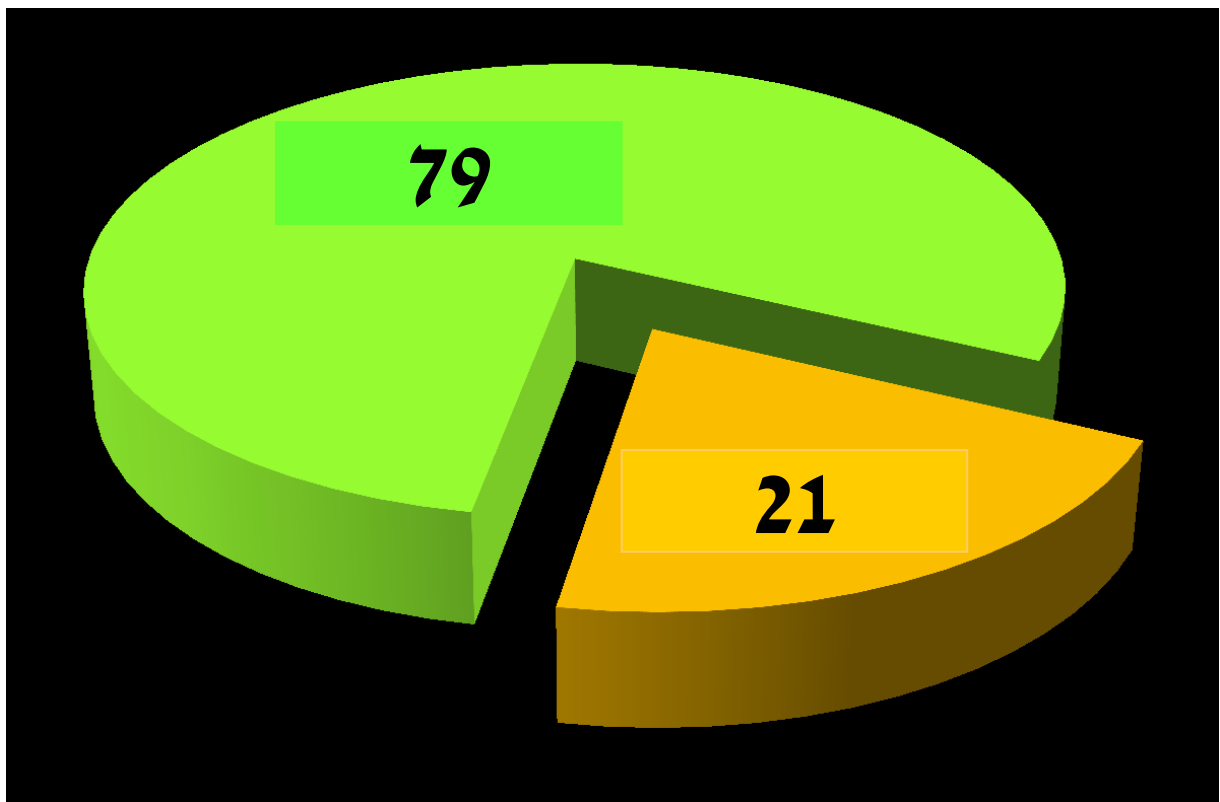

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

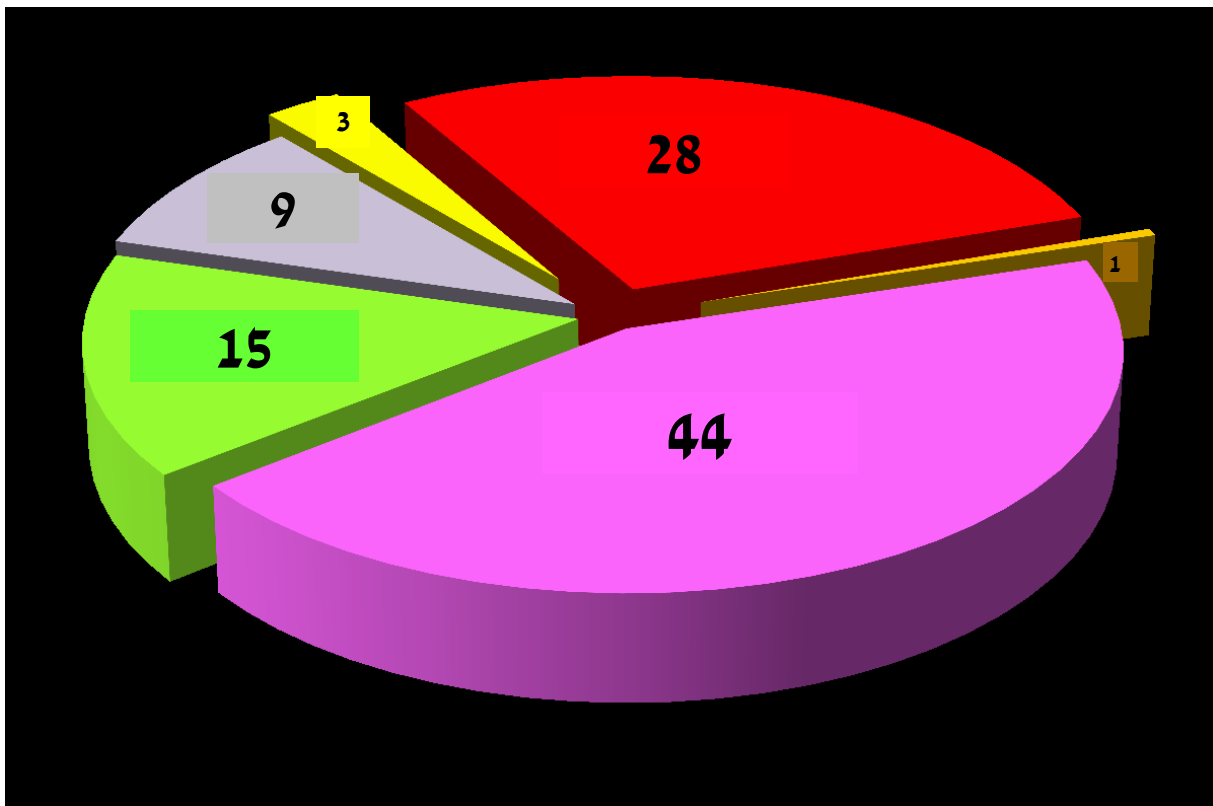
באשפוזית מלכישוע, נקלטו 213 מטופלים מתוכם 47% סיימו טיפול בהצלחה כאשר 84% מהמסיימים הופנו למסגרות המשך של עמותת "מלכישוע", 4% הופנו לקהילה טיפולית אחרת, 4% לפנימיות ורק 8% מהמסיימים חזרו לביתם בסיום הטיפול.

נתונים מאשפוזית "מלכישוע" - התפלגות גילאי מטופלים

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

נתונים מאשפוזית "מלכישוע" - התפלגות סוגי חומרים (באחוזים)

קנביס/נייסגאי
  קנביס
  נייסגאי
  אלכוהול
  multiple
  אחר

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

טיפול תרופתי ממושך במכורים לאופיאטים

התמכרות לאופיאטים, נחשבת לקשה ביותר מבחינת השלכותיה הבריאותיות והחברתיות ובקושי לצאת ממעגל השימוש. עבור אלו אשר נכשלו בניסיונותיהם לגמילה מלאה ללא תרופות עקב מחלת התמכרות קשה, מוצע מסלול גמילה מסמי רחוב באמצעות טיפול תרופתי ממושך הניתן ע"י תרופות כמו מתדון או בופרנורפין (סובטקס) ובופרנורפין / נלטרקסון (סובקסון) וזאת בליווי של טיפול פסיכו-סוציאלי.

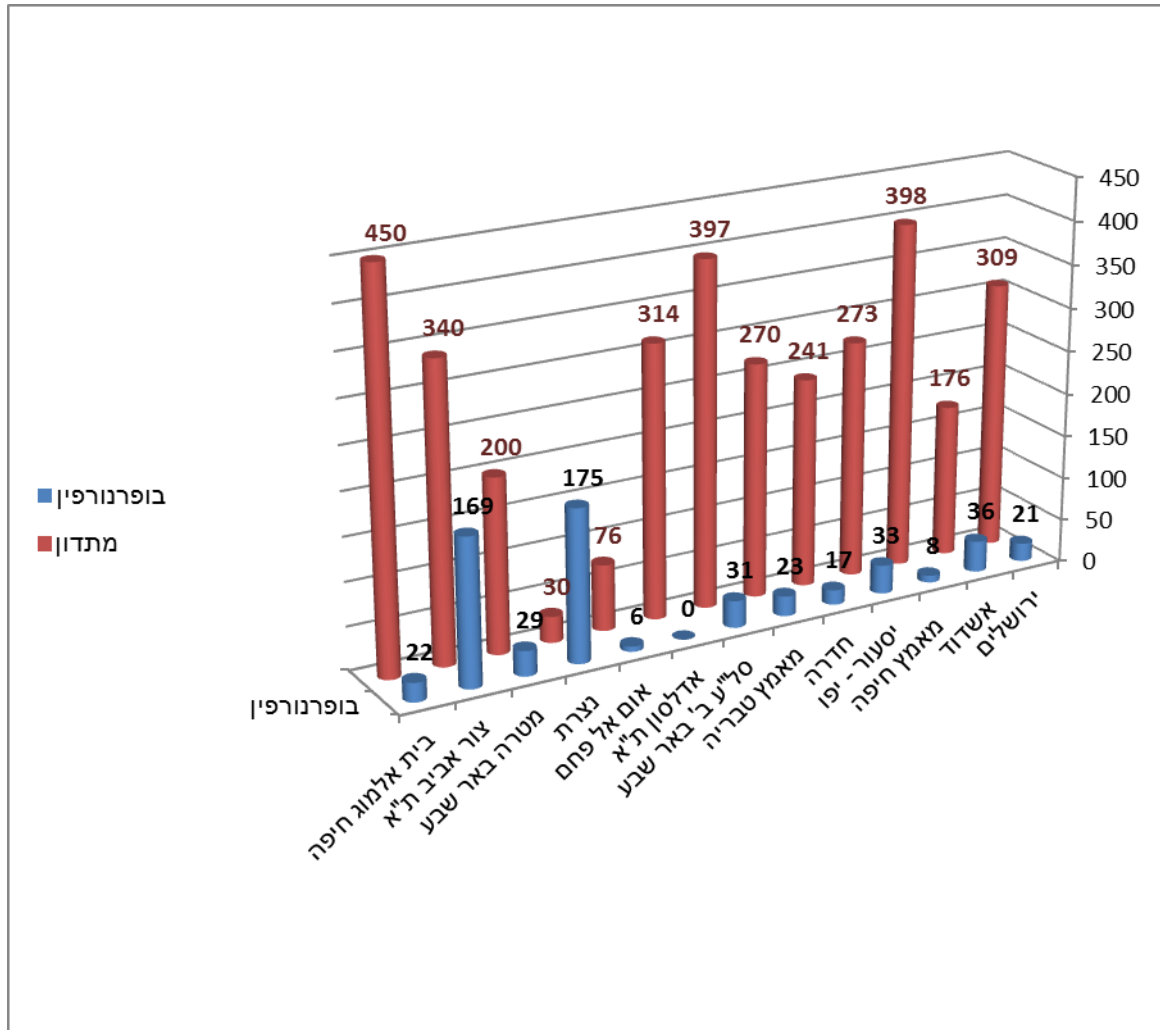
המשרד מפעיל 13 יחידות טיפול אזוריות הפזורות ברחבי הארץ. בסוף שנת 2015 טופלו בכלל המרכזים 4,044 מטופלים. ישנה ירידה של מספר המטופלים המוסברת באופן חלקי בשינוי סוגי החומרים בשוק הסמים בינלאומי. בימים אלו מסתיים מכרז להפעלת שירות זה כאשר נכללו בו שינויים בהרכב כוח אדם בדגש על הקטנת מספר המטופלים פר מטפל. לשנת 2016 המחלקה תחל בבקרת איכות גם במסגרות אלו בנוסף לסקר שביעות רצון המטופלים.

התפלגות מצבת מטופלים ב 13.12.15 עפ"י חלוקה למרכזים וסוג טיפול תרופתי :

מוסד	בופרנורפין	מתדון	סה"כ
ירושלים	21	309	330
אשדוד	36	176	212
מאמץ חיפה	22	398	406
יסעור - יפו	33	273	306
חדרה	17	241	258
מאמץ טבריה	23	270	293
סל"ע ב' באר שבע	31	397	428
אדלסון ת"א	0	314	314
אום אל פחם	6	76	82
נצרת	175	30	205
מטרה באר שבע	29	200	229
צור אביב ת"א	169	340	509
בית אלמוג חיפה	22	450	472
סה"כ	570	3474	4044

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

התפלגות מתן טיפול תרופתי במרכזים לשנת 2015

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

טכנולוגיית סובקסון:

בהמשך להכנסת טכנולוגיה זו לסל התרופות בשנת 2013 ועדכון מדיניות הטיפול התרופתי במרכזים, אנו ממשיכים לעודד העברה של מטופלים מטיפול במתדון לטיפול בתרופה חדישה זו, אשר מונעת שימוש מזיק וסחר ומפחיתה סיכון למקרי מוות ממנת יתר. כמוכן שהמעבר צריך להיות הדרגתי ועל פי שיקול דעת רפואי בכל מקרה לגופו. ההנחיה של המחלקה הינה כי מטופל הפונה לראשונה למרכז יש להעדיף טיפול בסובקסון, פרט למקרים של נשים הרות בהן יש לטפל בבופרנורפין או מתדון.

בקרב מטופלים כרוניים קיימת התנגדות מסוימת והעדפה לטיפול יישן אך מוכר שאליו מתווספת תחושת אופוריה מסוימת ועל כן הנחנו את הצוותים להשתמש בגישה המוטיבציונית המניעה את המטופלים לשינוי לאחר שעברו השתלמות ייחודית.

צעד נוסף בשמירה על איזון המטופלים בטכנולוגיה זו, המחלקה בשת"פ עם מינהל הרפואה הדריכה את בתי החולים הכלליים והפסיכיאטרים, אליהם מגיעים המטופלים במצבי חרום שונים, להחזיק במלאי התרופות גם תרופת סובקסון וזאת על מנת למנוע מצבים שהתרחשו בעבר בהם מטופל שפנה לחדר מיון בהדר טכנולוגיה זו, קיבל טיפול במתדון. כמו כן הועברה רשימת הכוננים ואנשי קשר מרכזים במסגרות וזאת על מנת לאפשר ייעוץ והעברת מידע אודות המינון ובכלל זה שמירה על רצף הטיפול בין המסגרות.

טכנולוגיה זו הוכנסה גם למספר אישפוזיות בהן עדיין נהוגה שיטת גמילה ישנה הגורמת למצוקה והכבדה על תסמיני הגמילה. טכנולוגיה זו מאפשרת שיפור מהיר בתסמיני הגמילה, התאוששות טובה יותר והקלה על סבלו של המטופל בדרך להינזרות.

פרויקט נוסף המתקיים בשלב זה במרכז לטיפול תרופתי ממושך "צור אביב" ברחוב הרכבת בת"א, המאפשר גיוס מטופלי קצה, ברובם דרי רחוב, המזריקים חומרים שמגיעים לתוכנית החלפת מזרקים בתל אביב לטיפול במרכז בשיטת יישוג ושימוש בטכנולוגיית סובקסון. עד כה נכנסו למסלול טיפולי כ- 250 מטופלים שבכל יום שבו הם לא ברחוב, מפיצים מחלות זיהומיות ומסכנים את עצמם ואת סביבתם, בדרכם לשיקום.

המחלקה לטיפול בהתמכרויות השקיעה משאבים רבים בהכשרות הצוותים המטפלים ב- 13 המרכזים על מנת לעדכן את הידע של המטפלים בגישות המתמקדות ביותר בעולם ועפ"י ההנחיות של ארגונים בינלאומיים כגון UNODC וארגון הבריאות העולמי WHO.

בעקבות כך עודכנה מדיניות המחלקה לטיפול בהתמכרויות ומפורסמת באתר המחלקה ובקרב ניתן יהיה לקרוא אותה גם בגרסה אנגלית.

מצ"ב קישור : http://www.health.gov.il/PublicationsFiles/MTL_Opiates_Policy.pdf

השתלמויות לשדרוג ושיפור השרות:

במהלך שנת 2015 התקיימו:

1. **קורס ראיון מוטיבציוני** – כחלק מהרחבת הכילים הטיפוליים מבוססי ראיות עבור המטפלים בתחום ההתמכרויות, התקיימה הכשרה בת 25 שעות עבור כ- 30 מטפלים פסיכוסוציאליים ממסגרות לטיפול בהתמכרויות. את הקורס העביר ד"ר שאולי לב רן,

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

מומחה בתחום, תוך העברת חומר תאורטי לצד תרגולים רבים. לשנה הבאה מתוכנן קורס נוסף עבור קבוצת מטפלים זהה.

2. **קורס הכשרה לרופאים לטיפול בבופרנורפין/סובוקסון** - לבקשת הרופאים בשטח פתחנו קורס נוסף בין יומיים המיועד לרופאים (פסיכיאטרים, נוירולוגים, רופאי כאב, רופאי משפחה, ואחרים) העוסקים בתחום טיפול בהתמכרויות או המבקשים לעסוק בתחום. הקורס מנה 28 רופאים

3. **טראומות ופגיעות מיניות** – בחודש נובמבר השנה יצא לדרך מחזור שני של מטפלים בתחום התמכרויות ותחלואה כפולה בנושא טראומות ופגיעות מיניות. אוכלוסיית המכורים ידועה כאוכלוסייה אשר צוברת במהלך ההתמכרות לא מעט טראומות ולכן חשוב היה להעביר למטפלים כלים לאבחון וטיפול בתחום. ההכשרה הועברה ע"י צוות המכון לפסיכו-טראומה בירושלים ושותפים לה הרשות הלאומית למלחמה בסמים ואלכוהול. ההכשרה כללה חומר תאורטי ותרגול כאשר בסיומה יתקיימו פגישות הדרכה וייעוץ ע"י המכון לפסיכו-טראומה. ההכשרה כללה 56 שעות והוכרה לגמול השתלמות.

4. **קורס רפואת התמכרויות** - בשנת 2015 הסתיים המחזור השני בלימודי רפואת התמכרויות באוניברסיטת ת"א, את ההכשרה סיימו כ- 25 רופאים מדיסציפלינות שונות, כך שבשני המחזורים סיימו כ- 60 רופאים (קורס זה נערך בשנת"פ עם הרשות למלחמה בסמים ואלכוהול). בפברואר 2016 נפתח קורס חדש, חד שנתי בטכניון חיפה ביוזמת המחלקה לטיפול בהתמכרויות ולימודי המשך של הטכניון. הקורס מונה 24 רופאים.

תחלואה כפולה נפשית:

הכשרות:

הכשרות צוותים רפואיים ופרא רפואיים בבתי חולים פסיכיאטרים - בהמשך להחלטת המחלקה לטיפול בהתמכרויות על הכשרת כלל צוותי בריאות הנפש בכל המרכזים בארץ בנושא: תחלואה כפולה נפשית, בשנת 2015 הוכשרו עובדי מרכז לבריאות הנפש כפר שאול – איתנים, המרכז לבריאות הנפש " אברבאנל" והמרכז לבריאות הנפש "מזרע".

בהכשרות אלו נכחו כ- 200 אנשי מקצוע מתחום ההתמכרויות ובריאות הנפש.

בתום הכשרה בכפר שאול- איתנים המחלקה לטיפול בהתמכרויות תמכה בהקמת מחלקה לתחלואה כפולה בכפר שאול, אשר תעבוד ברצף טיפולי עם היחידה האמבולטורית בירושלים.

הכשרות צוותים של משרד הרווחה - בשנה החולפת המשיכה המחלקה לטיפול בהתמכרויות בשיתוף הרשות ומשרד הרווחה בארגון שתי הכשרות בתחום תחלואה כפולה עבור הצוותים הפסיכוסוציאליים של משרד הרווחה, בכוונה להגיע לרמת ידע זהה נדרשת להתמודדות עם אוכלוסייה זו. כמו כן התקיימו הכשרות בתחום גם לצוותים סיעודיים פסיכיאטרי בבית הספר לסיעוד בבית החולים איכילוב, בשנת"פ עם הרשות למלחמה בסמים.

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

סדנא מרוכזת לעובדים מקצועיים וסמך מקצועיים בנושא תחלואה כפולה במערכת השיקום-
המחלקה לטיפול בהתמכרויות בשתי"פ הרשות למלחמה בסמים ואלכוהול והמחלקה לשיקום בברייה"נ חברה לביה"ס לשיקום במכללת קריית אונו וקיימה הכשרה בת 3 מפגשים, סה"כ 16 שעות בתחום של תחלואה כפולה. המשתתפים הינם מטפלים במסגרות שונות בקהילה במטרה להעלות את המודעות בתחום תחום ההתמכרויות בכלל ובתחלואה כפולה בפרט, היות ופונים רבים במסגרות לוקים בתת אבחון של תחלואה כפולה.

ימי עיון:

התמכרות למין – לאור התפשטות התופעה והעובדה כי לעיתים התמכרות זו לא מזוהה ונלווית להתמכרויות אחרות או להפרעות נפשיות אחרות, החלטנו לארגן יום עיון לצוותים המטפלים בתחום ההתמכרויות והפסיכיאטריה בכדי להעלות מודעות לתחום זה ולעדכן ביידע הקיים בארץ ובעולם, כמו גם חשיפה לארגונים העוסקים בתחום.

ביום חשוב זה השתתפות כ-250 איש כולל ממסגרות בריאות, רווחה, משפט, קרימינולוגים ואנשי אקדמיה. יום חשוב זה הוביל אותנו להקמת פורום עבודה משותף למשרד הרווחה במטרה לחשוב פיתוח תחום ההתמכרות ההתנהגותית ביניהם גם התמכרות למין.

אלכוהול עוברי – כמידי שנה, ציינו את היום הבינלאומי לנזקי אלכוהול עוברי בכנס עבור אנשי מקצוע מדיסיפלינות שונות. הכנס נערך בתל השומר וכלל כ-150 משתתפים. בכנס הרצו מיטב המומחים בתחום תוך חשיפה לתחומים חדשנים בנושא. ליום עיון זה היו שותפים הרשות למלחמה בסמים ואלכוהול וד"ר יהודה סנצקי, מנהל מרכז משאב בביה"ח שניידר לרפואת ילדים.

הוחלט השנה, בנוסף לציון היום השנתי לקיים גם קמפיין להעלאת מודעות בקרב הציבור הרחב בשתי"פ הרשות למלחמה בסמים ואלכוהול.

יום עיון לרכזות שיקום בנושא הטיפול התרופתי הממושך בקרב מכורים לאופיאטים בעלי תחלואה כפולה – בניסיון להרחיב את שירותי השיקום הניתנים לנכי נפש בקהילה, הוחלט לערוך יום עיון להסברה והעלאת המודעות כשלב ראשון, עבור רכזות בכירות בתחום שיקום בריה"נ. יום העיון התקיים במרכז האקדמי קריית אונו.
אנו רואים ביום זה שלב ראשון בתחילת עבודה עם אוכלוסיית המשתקמים בבריאות הנפש, בכדי להרחיב פעילות בתחום השיקום והתעסוקה, פנאי גם עבור אוכלוסיית המכורים. השנה שיתפנו פעולה עם מחלקת השיקום במטרה להתאים את מסגרות הדיור המוגן עבור הסובלים מתחלואה כפולה. במסגרת הרצאה שניתנה ביום עיון שארגנו ארגון מל"מ – נגעעי משפחות הועלה הצורך למתן כלים להתמודדות של בני משפחה בתחום תחלואה כפולה.

יום עיון בנושא: טיפול בנפגעי חרדה עבור צוותים רפואים ופרא רפואיים בתחום ההתמכרויות
- לאור מבצע "צוק איתן" ועלייה במספר הפונים בשל מצבי חרדה, הוחלט להכשיר את הצוותים המטפלים במסגרות לטיפול בהתמכרויות. ההכשרה הועברה ע"י בלה בן גרשון, ראש תחום טראומה נפשית באגף לבריאות הנפש. יום העיון כלל תרחישים אפשריים, הדגמה וצפייה בסרטי

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

לימוד, לצד התערבויות ותרגולם ומתן פריסת מענים קיימים ודרכי הפניית מטופלים במידת הצורך.

יום עיון בנושא: מדיניות המחלקה לטיפול בהתמכרויות בנושא: טיפול תרופתי ממושך וטיפול פסיכו-סוציאלי במכורים לאופיאטים- ביום עיון זה אספנו את מנהלי ורופאי המסגרות לטיפול בהתמכרויות שבאחריותנו והצגנו לפנייהם את עיקרי מסמך המדיניות המחודש על פיו המרכזים נוהגים. כמו כן, ניתנו דגש מתוך מסמך המדיניות על תחומים חדשים ויעדים לטיפול לשנת 2015. ביום העיון השתתפו כ- 40 אנשי צוות.

מצ"ב קישור למסמך המדיניות המפורסם באתר משרד הבריאות:

http://www.health.gov.il/PublicationsFiles/MTL_Opiates_Policy.pdf

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

הכשרות וסדנאות

תאריך	שם ההרצאה/ השתלמות	מקום	סוג ההשתלמות	גורם אחראי	אוכלוסיי ת יעד	מס משתתפים	מס שעות	הערות
29/10/14- 04/02/15	הכשרת 12 צעדים	ביה"ח אברבנל	לגמול השתלמות	המחלקה לטיפול בהתמכרוי ת בשיתוף הרשות למלחמה בסמים ואלכוהול	רופאים ומטפלים בתחום ההתמכרו יות ובריאות הנפש	כ - 30	70	
2015	קורס בסיסי מטפלי נוער	בי"ס דימול	קורס	המחלקה לטיפול בהתמכרוי ת בשיתוף הרשות למלחמה בסמים ואלכוהול ומשרד הרווחה	עו"ס נוער	35	9 שעות	
שנה אקדמית 2015 - 2013	קורס : רפואת התמכרויות - לימודי המשך, אוניברסיטת תל אביב	אוניברסי טת תל אביב לימודי המשך	קורס לימודי תעודה (שנתיים), ארגון, והקמת הקורס בשת"פ עם הרשות כולל הרצאות	המחלקה לטיפול בהתמכרוי ת, אוניברסיט ת ת" והרשות למלחמה בסמים ואלכוהול	רופאים, פסיכיאטר ים, רופאים ראשוניים, רופאי כאב, מרדימים	33	4 סמסט רים (6 שעות שבועי ת)	הרצאות : "תחלואה כפולה ADHD ושימוש בחומרים, התמכרות לרטלין, סמים וספורט - רגולציה וחקיקה

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

תאריך	שם ההרצאה / השתלמות	מקום	סוג ההשתלמות	גורם אחראי	אוכלוסיי ת יעד	מס משתתפים	מס שעות	הערות
2015	הכשרות לעו"ס לציוותי מלר"ד בב"ח איכילוב ודנה בנושא : ראיון מוטיבציוני	ב"ח איכילוב ת"א	הכשרה	המחלקה לטיפול בהתמכרויות, המח' לעבודה סוציאלית ביה"ח איכילוב-דנה, הרשות למלחמה בסמים ואלכוהול	עו"סים	50	18 שעות	2 הכשרות
19/03-21/03/15	כנס אקדמיה ה-4 לרפואת התמכרויות	אילת	כנס אקדמי	המחלקה לטיפול בהתמכרויות ואל סם	רופאים ומטפלים בתחום ההתמכרויות ופסיכיאטריה	250	יומיים	
29/04/15, 6/05/15, 13/05/15	ראיון מוטיבציוני	מודיעין	הכשרה	המחלקה לטיפול בהתמכרויות	מטפלים בתחום ההתמכרויות	30	18	
7.7.15, 14.7.15, 21.7.15	סדנא בנושא תחלואה כפולה	קריית אונו	הכשרה	המחלקה לטיפול בהתמכרויות, המחלקה לשיקום בריה"נ והרשות למלחמה בסמים ואלכוהול	מטפלים בתחום שיקום בריה"נ	60	24	
14.07.15	קורס לטיפול בבופרנורפין	משרד הבריאות	הכשרה	המחלקה לטיפול בהתמכרויות	רופאים	20	יומיים	
01.05.15	עדכון ידע וחידושים בהתמכרויות לצוות סיעודי במסגרות לטיפול בהתמכרויות	תל השומר, מרכז הדרכה	הכשרה	המחלקה לטיפול בהתמכרויות	חובשים, אחים ואחריות	40	5 מפגשים	

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

ימי עיון

הערות	מספר משתתפים	קהל היעד	גורם מארגן	מקום	שם ההרצאה / השתלמות	תאריך
	40	מנהלי מרכזים לטיפול בהתמכרויות ורופאים במסגרות	המחלקה לטיפול בהתמכרויות	סטוקו – ת"א	יום עיון מדיניות המחלקה לטיפול בהתמכרויות	22.1.15
	200	אנשי מקצוע בתחום אלכוהול, רפואה ראשונית, בריאות הציבור, בריאות הנפש, מתאמי טיפול ברשות	המחלקה לטיפול בהתמכרויות, הרשות למלחמה בסמים ואלכוהול, מרפאת משא"ב שניידר	ביה"ח תל השומר	יום המודעות הבינלאומי לנזקי אלכוהול לעובר	09/09/2015
	70	רופאים ומטפלים בתחום ההתמכרויות	המחלקה לטיפול בהתמכרויות וראש תחום טראומה נפשית, ברה"ן	ירושלים	יום עיון בנושא: טיפול בנפגעי חרדה	03/08/15
	250	אנשי מקצוע בתחום אלכוהול, רפואה ראשונית, בריאות הציבור, בריאות הנפש, אנשי טיפול מטעם הרווחה, קרמינולוגים	המחלקה לטיפול בהתמכרויות	בית סוראסקי תל השומר	יום עיון התמכרות למין	4.3.215
	25	רכזות בכירות שיקום בריה"נ	המחלקה לטיפול בהתמכרויות, המח' לשיקום בריה"נ	קריית אונו	יום עיון רכזות שיקום בנושא טיפול תרופתי ממושך	14.12.15

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

הרצאות

תאריך	שם הרצאה / השתלמות	מקום	סוג ההשתלמות	שם המרצה / האחראי מהמחלקה	אוכלוסיית יעד	מספר משתתפים	הערות
11/01/15	תחלואה כפולה נפשית בקרב בני נוער	תלפיות	יום עיון	ד"ר פאולה רושקה	קציני מבחן לנוער	25	
19/01/15	איתור זיהוי וטיפול באלכוהול	מרפאת ברה"נ שלום יהודה	יום הכשרה לרופאים	ד"ר פאולה רושקה	רופאים פסיכיאטרים	15	
19/01/15	חרדה, הפרעות קשב וריכוז	ביה"ס ללימודי המשך עבודה סוציאלית דימול	קורס בסיסי לעובדים סוציאליים	דר' חלד	עובדים סוציאליים	25	
20.01.15	נהיגה תחת השפעת אלכוהול	אונ' ת"א	השתלמות התמכרויות לרופאים	דר' חלד	רופאים	18	
26.01.15	התמכרות לסמים ואלכוהול	ביה"ס לסיעוד ביה"ח הדסה עין כרם	לימודי תואר ראשון בסיעוד אוניברסיטה העברית	דר' חלד	תואר ראשון בסיעוד	23	
27.01.15	התמכרות לסמים ואלכוהול	ביה"ס לסיעוד ביה"ח קפלן	לימודי תואר ראשון בסיעוד אוניברסיטה העברית	דר' חלד	תואר ראשון בסיעוד	28	
04.02.15	סוגי סמים והשפעתם	מעבדה טוקסיקולוגית ת"א	השתלמות עובדי מעבדה	דר' חלד	עובדי מעבדה וחובשים	21	
09.02.15	מבוא להתמכרות	מכללת קריית אנו	השתלמות עובדים סוציאליים	דר' חלד	עובדים סוציאליים	20	
16/03/15	השפעת אלכוהול על המוח, הורמונים בגיל ההתבגרות, מענים רפואיים לטיפול באלכוהול	אוניברסיטה העברית	קורס תואר שני בעבודה סוציאלית	ד"ר פאולה רושקה	סטודנטים לתואר שני בעו"ס	25	

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

	10	רופאים	ד"ר אלינה פיפלקס	הכשרה לרופאים	הרצאה בעמותת אפשר	נזקי בריאות ואלכוהול	25/03/15
	19	הסבת אקדמאים לתואר בסיעוד	דר' חלד	לימודי תואר ראשון בסיעוד אוניברסיטה העברית	ביה"ס לסיעוד ביה"ח אסף הרופא	התמכרות לסמים ואלכוהול	30.04.15
	22	הסבת אקדמאים לתואר בסיעוד	דר' חלד	לימודי תואר ראשון בסיעוד אוניברסיטה העברית	ביה"ס לסיעוד ביה"ח קפלן	התמכרות לסמים ואלכוהול	11.05.15
	8	רופאים בקורס התמכרויות	דר' חלד	בחינות סיום השתלמות	אונ' ת"א	בחינות למשתתפים בקורס התמכרויות רופאים	02.06.15
	25	מטפלים ממסגרות רווחה, בריאות שב"ס	ד"ר פאולה רושקה	קורס בסיסי בהתמכרויות	ביה"ס דימול	קשב וריכוז בקרב מכורים	08/06/15
	25	מטפלים ממסגרות רווחה, בריאות שב"ס	ד"ר פאולה רושקה	קורס בסיסי בהתמכרויות	ביה"ס דימול	קשב וריכוז בקרב מכורים	21/06/15
		הסבת אקדמאים לתואר בסיעוד	דר' חלד	הסבת אקדמאים	ביה"ס לסיעוד הדסה עין כרם	התמכרות לסמים ואלכוהול	21.06.15
	18	רופאים	דר' חלד	השתלמות רופאים	משרד הבריאות ירושלים	טיפול בבופרינורפין	14.07.15
	18	רופאים	דר' חלד	השתלמות רופאים	משרד הבריאות ירושלים	טיפול בבופרינורפין	21.07.15
		מטפלים בתחום שיקום בריה"נ	ד"ר אלינה פיפלקס	הכשרה	קריית אונו	מערך הטיפול בתחום הסמים	21.07.15

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

						והאלכוהול	
		רופאים	ד"ר פאולה רושקה	כנס של התמכרויות	דן פנורמה ת"א	התמכרות לקניות	14.10.15
		רופאים	דר' חלד	קורס התמכרות לרופאים	אונ' ת"א	בחינות מועד ב'	08.09.15
	36	אנשי סיעוד במוסדות לטיפול בהתמכרויות	דר' חלד	השתלמות לצוותים סיעודיים	בית סורסקי תה"ש	השפעת סמים ואלכוהול	09.09.15
	22	עובדים סוציאליים	דר' חלד	קורס בסיסי התמכרות לעו"ס	לימודי המשך בעבודה סוציאלית דימול	חומרים פסיכו-אקטיביים	14.10.15
	22	עובדים סוציאליים	דר' חלד	קורס בסיסי התמכרות לעו"ס	לימודי המשך בעבודה סוציאלית דימול	אלכוהול	21.10.15
	22	עובדים סוציאליים	דר' חלד	קורס בסיסי התמכרות לעו"ס	לימודי המשך בעבודה סוציאלית דימול	טיפול אחזקתי	28.10.15
	22	עובדים סוציאליים	דר' חלד	קורס בסיסי התמכרות לעו"ס	לימודי המשך בעבודה סוציאלית דימול	הצגת מודל מרכז לטיפול תרופתי ממושך	11.11.15
	38	סטודנטים אקדמיים	דר' חלד	לימודי תואר ראשון בסיעוד אוניברסיטה העברית	ביה"ס לסיעוד אסף הרופא	התמכרות לסמים ואלכוהול	23.11.15

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

טיפול אמבולטורי:

- קיימות שלוש מסגרות אמבולטוריות לתחלואה כפולה:
1. במרכז לבריאות הנפש יפו, שהוקמה בשנת 2012.
  2. מרכז יום אמבולטורי "מאור" בעיר אשדוד הכולל מסגרת שיקום לנכי נפש בעלי זכאות לסל שיקום (20 מכסות).
  3. המרכז הירושלמי לתחלואה כפולה, בירושלים, המסונף לביה"ח כפר שאול, אשר כולל גם מטופלים המכורים לקאנביס, ולתרופות מרשם.

להלן נתוני המרכזים לשנת 2015:

שם המסגרת	מס פונים בשנה	נשים	גברים	התפלגות אבחנות
המכון הירושלמי לטיפול בבעיות סמים ותחלואה כפולה	308	59	249	פסיכוטיות- 32% אפקטיביות- 11% הפרעות אישיות- 19% הפרעת הסתגלות – 25% הפרעות ניאורוטיות- 13% כולם בעלי הפרעות F12-19
היחידה לתחלואה כפולה - יפו	91	34	57	הפרעות אורגניות- 2% התמכרויות- 82% סכיזופרניה- 49% הפרעות במצב רוח- 35% הפרעות נוירוטיות ותלויות דחק- 4% הפרעות אישיות- 15%
"מאור" – אשדוד – מרכז יום שיקומי ומרפאה	43	12	31	סכיזופרניה- 28 מאניה דיפרסיה 2 הפרעה סכיזו אפקטיבית 3 הפרעת אישיות גבולית המלווה בדיכאון וחרדה – 10

• יש לציין כי חלק מהמטופלים סובלים מכמה הפרעות בו זמנית

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

קהילות טיפוליות לבעלי תחלואה כפולה:

קהילות טיפוליות לסובלים מתחלואה כפולה הינן מסגרות פנימיות הנותנות מענה לאנשים המתמודדים עם הפרעה נפשית והתמכרות לחומרים פסיכואקטיביים. אוכלוסייה זו הינה בעלת מאפיינים ייחודיים ועל כן פועל בצוות רב מקצועי עם מומחים בהתמכרויות ובבריאות הנפש. מסגרות אלו הינן ארוכות טווח וכוללות שלבי טיפול כולל העברה לדירות לקראת שילובם בקהילה. המסגרות בפיקוח משולב של משרד הרווחה ומשרד הבריאות (המחלקה להתמכרויות והמחלקה לשיקום בבריאות הנפש).

קיימות שתי קהילות טיפוליות ייעודיות לבעלי תחלואה כפולה:

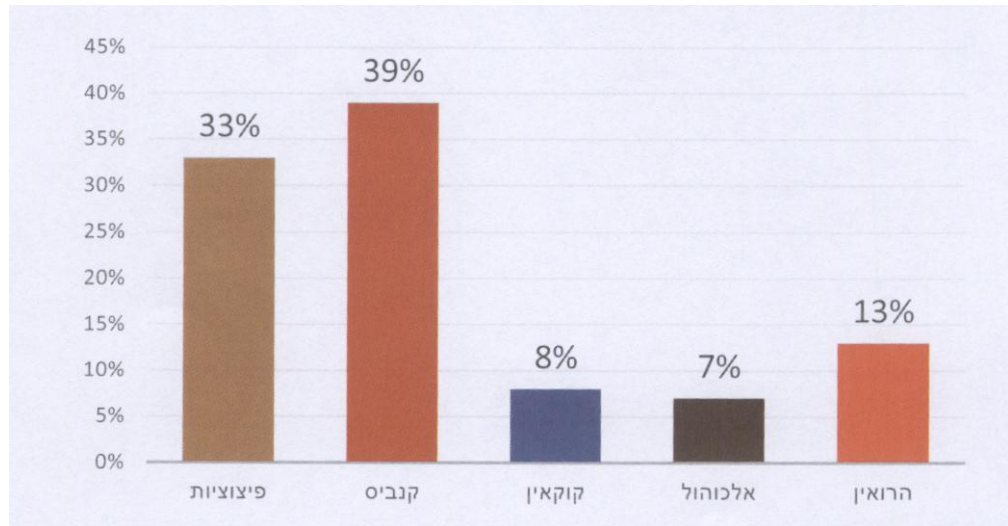
1. "שילוב" – במתחם קהילה טיפולית "אילנות" הכולל 50 מכסות ומיועדת לגברים בלבד מגיל 18 ומעלה ומרביתם היו בשנות ה-20 וה-30 לחייהם.
2. קהילת "תכנים" – במתחם ביה"ח קריית שלמה הכולל 20 מכסות.

להלן סיכום הפעילות של קהילת "שילוב" לשנת 2015:
במהלך שנת 2015 נקלטו 56 דיירים ביחידת שילוב. היחידה מקבלת נשים וגברים מגיל 18 ומעלה, כאשר התפלגות המגדרית לשנה זו הייתה: 72% גברים ו 28% נשים

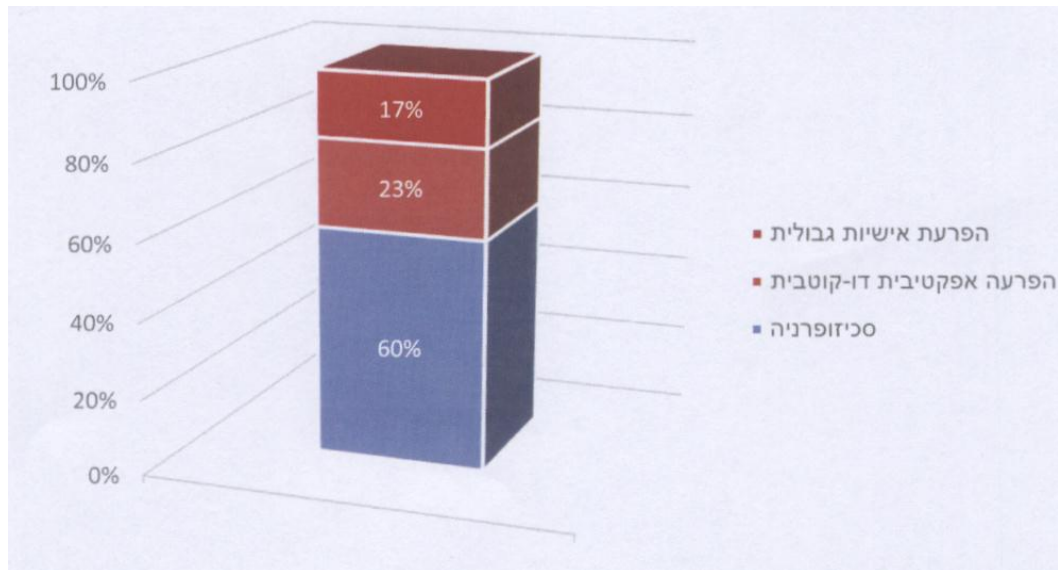

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

פילוח סוגי החומרים:

פילוח סוגי אבחנות

מכלל המטופלים ששהו ביחידה בשנת 2015 נשרו 40%, כאשר רובם נשרו בתקופה הראשונה. סיימו בקהילת שילוב 14 דיירים אשר השתלבו במסגרות המשך באמצעות סל שיקום.

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

להלן סיכום הפעילות של קהילת "תכנים" לשנת 2015 :

בשנת 2015 טופלו 77 מטופלים, מתוכם 17 מטופלים עדיין נמצאים בשלבים שונים של טיפול במסגרת, ו- 10 מטופלים סיימו בהצלחה את כל המסלול ועברו למסגרות המשך בקהילה דרך סל שיקום. בין החומרים הנפוצים בשימוש ניתן למצוא, אלכוהול, סמי פיצוציות וקאנביס. חומרים אלו מחריפים את המצב הנפשי וגורמים לעיתים למצבים חריפים וצורך באשפוז חוזר. ישנה מגמת עליה בשימוש מרובה בחומרים. כמו כן האבחנה הנפוצה ביותר במסגרת זו הינה סכיזופרניה (12 מטופלים), יתר המטופלים מאובחנים בהפרעה סכיזו- אפקטיבית, הפרעה דו קוטבית, דיכאון או הפרעה טורדנית- כפייתית ובקרב ארבע מטופלים ישנו שילוב של הפרעת אישיות גבולית. יש לציין כי ישנה נשירה ממסגרות אלו בתוך שלושת החודשים הראשונים, אשר מהווה תקופה קריטית ביותר ושתי המסגרות שמו להם למטרה לצמצם את אחוז הנשירה. לרוב הגורם המפנה למסגרות הללו הינם בתי חולים פסיכיאטריים, אשפוזיות לתחלואה כפולה או שירות המבחן כחלופת מאסר. במסגרות אלו משתמשים בגישות טיפוליות שונות, כולל טיפולים קבוצתיים, פרטניים ושיטות טיפול באומנויות, ריפוי בעיסוק והכנה לתעסוקה.

נתונים אודות פניות ארציות למלר"ד בגין שימוש באלכוהול וסמים

להלן נתונים אודות פניות למלר"ד בשנת 2015 בעקבות שימוש בחומרים פסיכואקטיביים ואלכוהול ומספר המקרים שהועברו לאשפוז. בולט כי רוב הפניות בנושא אלכוהול היו קשורות לשתייה מזיקה ולא להתמכרות (נתונים אלו דווחו לנו מגב' ציונה חקלאי מנהלת אגף מידע). לשנת 2015 פנו למלר"ד בגין אלכוהול סה"כ 5860 אנשים, כאשר הקבוצה הגדולה ביותר הינה קבוצת הגיל 25 ומעלה (3564 פונים), אחריה קבוצת הגיל 18-21 (916 פונים) ועדיין קבוצת הגיל 12-17 תופסת נתח משמעותי למרות ההתערבויות רבות לגילאים אלו (705 פונים). מתוך סך הפונים, 618 הועברו למחלקות אשפוז וגם כאן הקבוצה העיקרית הינה קבוצת הגיל 25 ומעלה (415 מתאשפזים). לעומת נתונים משנת 2014 חלה עליה מתונה. יש לשקול את יעילות ההתערבויות בשטח שעל פי נתונים אלו לא הצליחו לבלום את התופעה ואף להפחיתה.

	2015													
	ביקורים במיון							העברות לאשפוז						
אבחנה	0-11 סה"כ	12-17	18-21	22-25	> 25	לא ידוע	0-11 סה"כ	12-17	18-21	22-25	> 25	לא ידוע		
Alcohol-induced mental disorders	170	27	15	11	113	4	34	4	1	29				
Alcohol dependence syndrome	786	1	89	128	49	509	102	10	10	1	80			
Nondependent alcohol abuse	4,775	17	539	755	427	2,895	466	5	130	14	10	303		
Toxic effect of alcohol	127	5	50	18	5	46	3	15	2	11		2		
Poisoning by alcohol deterrents	2	1				1	1					1		
Total alcohol	5,860	24	705	916	492	3,564	159	618	8	155	24	12	415	4
Drug-induced mental disorders	273	20	17	36	26	173	1	66	5	8	6	6	41	
Drug dependence	134		4	10	12	108		12					12	
Tobacco use disorder	2,325		14	101	110	2,100		298		5	6		287	
Nondependent cannabis abuse	49	1	5	4	5	34		6					6	
Nondependent hallucinogen abuse	2				1	1		1				1		
Nondependent sedative, hypnotic or anxiolytic abuse	14		1	1	1	11		3	1	1			1	
Nondependent opioid abuse	15					15		3					3	
Nondependent cocaine abuse	11		2	1	2	6		1					1	
Nondependent amphetamine or related acting sympat	12					12		1					1	
Nondependent antidepressant type abuse														
Nondependent other mixed or unspecified drug abuse	1,541	31	84	179	166	1,058	23	292	8	33	28	17	206	
Total drugs	4,376	52	127	332	323	3,518	24	683	13	42	40	30	558	0

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

לבקשת וועדת נגע הסמים והאלכוהול בכנסת אספנו נתונים של חיילים וחיילות הפונים למלר"ד במשך השנים 2010-2014 על מנת לבחון מגמות בקרב אוכלוסייה זו. מנתונים אלו עולה כי ישנה מגמת עלייה בשנים הללו הן בשימוש באלכוהול והן בשימוש בחומרים כולל טבק. יש לשים לב לעליה המשמעותית בקרב שימוש באלכוהול וחומרים פסיכואקטיביים אחרים אצל חיילות. נתונים אלו בהשוואה לאוכלוסייה כללית בקרב פונים למלר"ד מדגישים את היקף התופעה בקרב נשים בעיקר. מנתונים אלו אנו למדים כי יש לתכנן התערבויות מניעה ייחודיות בקרב חיילי צהל בכלל ונשים בפרט בדגש גם על נזקי אלכוהול עוברי. (נתונים אלו נמסרו לנו ע"י הגבי' ציונה חקלאי).

ביקורים במיון בהם נרשמה אבחנה של שימוש באלכוהול וסמים בקרב חיילים וכוחות הביטחון (בני 18-24) לשנים 2010-2014

שם אבחנה	2010			2011			2012			2013			2014		
	סך הכל	זכר	נקבה	סך הכל	זכר	נקבה	סך הכל	זכר	נקבה	סך הכל	זכר	נקבה	סך הכל	זכר	נקבה
Alcohol-induced mental disorders	3	3		3	2	1	4	3	1	2	1	1	5	4	1
Alcohol dependence syndrome	16	9	7	27	19	8	17	14	3	29	18	11	33	26	7
Nondependent alcohol abuse	107	78	29	167	111	56	177	124	53	162	110	52	159	104	55
Poisoning by alcohol deterrents													1	1	
Toxic effect of alcohol	1	1		1	1		4	3	1	4	3	1	3	2	1
Total alcohol	127	91	36	198	133	65	202	144	58	197	132	65	201	137	64
Drug-induced mental disorders	4	4		5	3	2	3	3		6	4	2	8	5	3
Drug dependence	2	1	1	1	1										
Tobacco use disorder	8	7	1	19	15	4	22	18	4	17	13	4	28	21	7
Nondependent cannabis abuse										1	1				
Nondependent cocaine abuse				1		1									
Nondependent other mixed or unspecified drug abus	7	5	2	16	11	5	29	17	12	46	30	16	35	18	17

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

אלכוהול עוברי:

החל משנת 2013 המחלקה בשיתוף עם קידום בריאות הכריזה על יום בינלאומי לנוקי אלכוהול בעובר החל ב 09/09 באותה השנה וסימבולי לתשעת ירחי ההריון. מידי שנה אנו מציינים את היום ביום עיון ארצי בשיתוף עם ד"ר יהודה סנצקי מנהל מרפאת מש"ב בביה"ח שניידר ובסיוע הרשות למלחמה בסמים ואלכוהול. השנה התמקד הכנס בעדכונים בתחום טיפול באלכוהול עוברי, כולל היבטים נפשיים בטיפול בסינדרום. כמו כן, הוחלט להקים וועדת היגוי בין משרדית לקידום הנושא ופעילויות במהלך כל השנה.

להלן נתונים ממרפאת משב שנימסרו ע"י ד"ר סנצקי, מנהל המרפאה:

במרפאת מ.ש.ב (המרפאה הלאומית למניעת שתיית אלכוהול בהריון) במרכז שניידר לרפואת ילדים בישראל ובשיתוף הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול נבדקים ומטופלים ילדים שניזוקו כאשר נחשפו לאלכוהול במהלך ההיריון. קשת הפגיעות של אלכוהול בעובר (FETAL ALCOHOL SPECTRUM DISORDER) נפוצה מאד בעולם המערבי ועד 1% מהילדים הנולדים בארה"ב למשל נפגעים בצורה זו או אחרת! מרפאת מ.ש.ב. שהחלה את פעילותה לפני כשנתיים עוסקת גם בהפצת המידע בקרב אנשי מקצוע והציבור הרחב. עד כה נבדקו במרפאה כ-64 ילדים. צוות המרפאה כולל רופא ילדים המומחה לנוירולוגיה ולהתפתחות הילד, פסיכיאטר ילדים ונוירו-פסיכולוגית. המרפאה הוכרה ע"י משרד הבריאות כ"מרפאה מתמחה" ועל כן אין מניעה מהפנייה של ילדים ומשפחות מכל קופות החולים המבטחות.

תרופות מרשם-

בשנים האחרונות אנו עדים למגמה עולמית של עליה מדאיגה בתופעת שימוש מזיק ותלות בתרופות מרשם, ביחוד משככי כאבים אופיאטים, תרופות הרגעה ושינה בנוודיאזפיניות ותרופות מעוררות להפרעת קשב וריכוז כדוגמת : מטיל פנידאט. בשנים האחרונות הוקם פורום בין רפואת כאב ורפואת התמכרויות במטרה לקדם את הטיפול בנושא. כחלק מהחלטות שנקחו תוכננה הכשרה לרופאי כאב, רופאים ראשונים והתמכרויות בנושא. הכשרה זו הסתיימה בתחילת שנת 2016. כיום, אין מסד נתונים ארצי באשר להיקף התופעה דבר הנדרש על מנת להחליט על צעדים אופרטיביים בתחום. על כן בימים אלו אנו מתכננים ביחד עם מנהל רפואה איסוף מיידע מקופות החולים.

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

שילוב נושא טיפול תרופתי באלכוהול ע"פ גישת מזעור הנזק:

בשנת 2015 המחלקה לטיפול בהתמכרויות הגישה את התרופה לסל התרופות, אך לצערנו הוחלט לדחות את הבקשה.

פיקוח

המחלקה לטיפול בהתמכרויות אחראית לפיקוח על מוסדות רפואיים ומשולבים (סוציאלי ורפואי יחד) לטיפול במשתמשים בסמים כולל במסגרות שב"ס עפ"י דין. הפיקוח מתבצע ע"י 6 מפקחים אזוריים בהקיף משרות שונות (בין 0.5 ועד למשרה שלמה) הכפופים למחלקה. מערך הפיקוח עבר התייעלות ושדרוג ופועל למען סגירת מוסדות פיראטיים בשיתוף פעולה עם מפקחי משרד הרווחה במוסדות משולבים (רפואיים וסוציאליים).
הנתונים נאספים במערכת ממוחשבת (פיקוחית) אשר בשנת 2015 עברה שדרוגים והתאמות לתקשורת ישירה עם כל המוסדות. כמו כן, המפקחים מזינים באופן ישיר ובזמן אמת נתוני ביקורי פיקוח למערכת.
בשנת 2015 המפקחים בצעו **1023 ביקורי פיקוח** הכוללים בקרה ללא הודעה מראש (פתע) בשעות הערב והלילה.

157 מוסדות נמצאים תחת פיקוחם של המפקחים האזוריים.

53 מוסדות קיבלו רישיון בשנה החולפת (רישיון חדש וחדוש רישיון קיים).
42 מוסדות קיבלו "התראה לפני צו סגירה"
מוסדות קיבלו "צו סגירה".
השנה לא נסגרו מוסדות

שאר המוסדות התחילו לעבוד עפ"י החוק

בקרת איכות

לצד פיקוח על המוסדות לטיפול בהתמכרויות המחלקה לטיפול בהתמכרויות החלה לפתח את תחום בקרת איכות בשירותי הטיפול הניתנים. לאחר סיום בניית השאלונים הממוחשבים והטמעתם במערכת "אקלים" כפי הנהוג באגף לבריאות הנפש, ערכנו מספר בקרות במוסדות להתמכרויות (אשפוזיות) בשיתוף המחלקה לתזונה בבריאות הציבור, אשר אמונים על בקרת המזון במוסדות בהם מוגש למטופלים אוכל וזאת בהתאם לנוהל תזונה במסגרות לטיפול בהתמכרויות.
הבקרה כוללת צוות רב מקצועי מטעם המחלקה ובסופו מופק דו"ח לגוף המבוקר ולפיו המוסד נדרש לתקן את הליקויים.
בשנת 2015 נסיים את בקרת האיכות בשאר האשפוזיות ונפרסמם באתר המשרד.

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

איסוף נתונים של כלי ירי :

בשנת 2013 הוחלט לבצע מבצע לדיווח של מקרים בהם מכורים המטופלים במרכזים לטיפול תרופתי ממושך בתחום כשירות או אי כשירות לנשיאת נשק. בהמשך המרכזים לטיפול תרופתי ממושך דיווחו על המטופלים החדשים שהצטרפו כפי שניתן לראות בנתונים בטבלה :

סה"כ	2015	2013	
3180	1002	2178	סך הודעות מטפל ממסגרות לטיפול בהתמכרויות

לשנת 2016 מתכננת המחלקה להרחיב את הדיווח גם למטופלים הפונים לגמילה באשפוזיות ובמסגרות יום לתחלואה כפולה, תוך כדי הדרכת הצוות בתחום.

מעקב אחר פניות הציבור ותלונות מטופלים

המחלקה לטיפול בהתמכרויות שמה דגש על מתן ששיפור השירות ועידוד פניות למחלקה במקרים שבהם הטיפול שניתן לא לשביעות רצונם. בכלל המרכזים לטיפול בהתמכרויות מופיעים פרטי ההתקשרות עם מוקד משרד הבריאות והמפקחים של המחלקה ע"פ חלוקה לאזורים. פניות ותלונות מתקבלות במחלקה בשני אופנים :

1. פניות דרך מוקד קול הבריאות, אשר מטופלות באופן מידי בערוצים המקובלים
2. פניות המגיעות ישירות למחלקה (דואר, פקס, מייל וכו') ומתועדות במערכת ממוחשבת המרכזת את המידע ומתעדת את שלבי הטיפול עד לסגירת הפניה. פניות אלו נבדקות ע"י המפקחים הרפואיים האזורים בשטח.

פניות והתלונות מתחלקות לפי :

1. סוג המוסד אליו מתייחסת התלונה
2. גורם פונה / מלין ללא התייחסות למסגרת טיפולית ספציפית

סה"כ בשנת 2015 התקבלו 136 פניות, מתוכם :

- 15 תלונות
- 121 בקשות סיוע
- 30 בקשות מידע מגורמים שונים (ראה פירוט בטבלה)

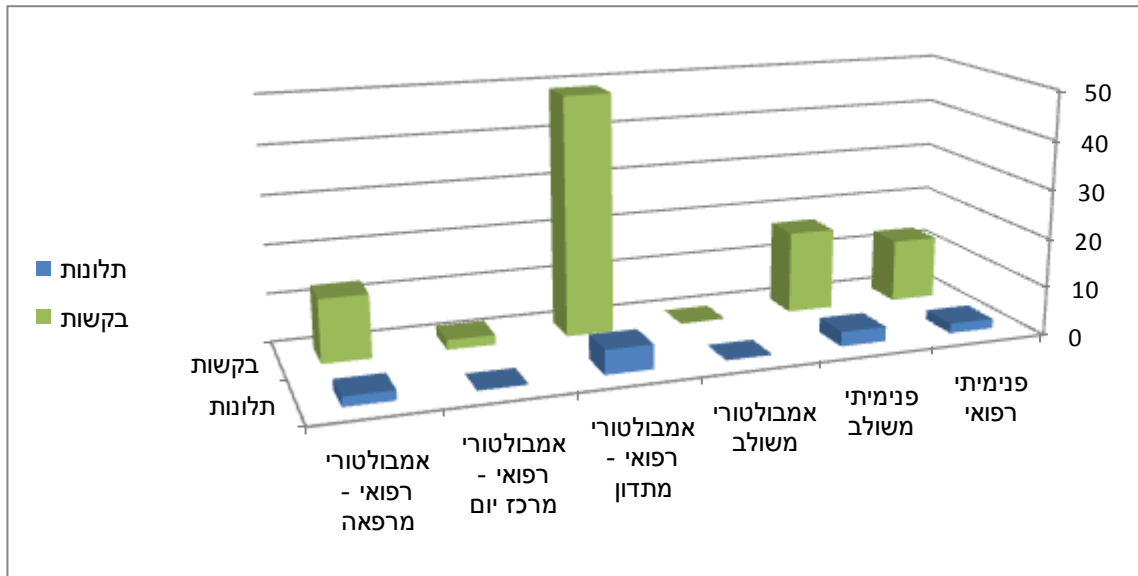
המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

בקשות סיוע / תלונות לתקופה לפי סוג מוסד

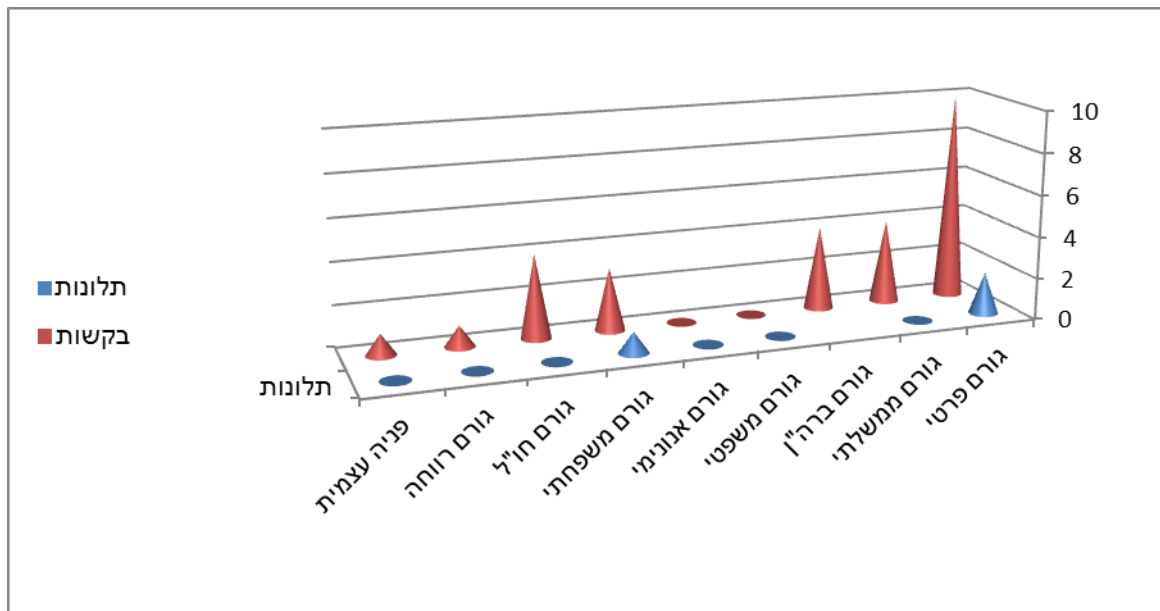
סה"כ	בקשות	תלונות	סוג המוסד
12	10	2	גורם פרטי
4	4	0	גורם ממשלתי
4	4		גורם ברה"ן
0	0	0	גורם משפטי
0	0	0	גורם אנונימי
4	3	1	גורם משפחתי
4	4	0	גורם חו"ל
1	1	0	גורם רווחה
1	1	0	פניה עצמית
			פניות ממסגרות לטיפול בהתמכרויות
15	13	2	פנימית רפואי (אשפוזיות בפיקוח משרד הבריאות)
20	17	3	פנימית משולב (בפיקוח רווחה ובריאות)
0	0	0	אמבולטורי משולב (בפיקוח רווחה ובריאות)
54	49	5	אמבולטורי רפואי - מתדון
2	2	0	אמבולטורי רפואי - מרכז יום
15	13	2	אמבולטורי רפואי - מרפאה
136	121	15	סה"כ

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

התפלגות תלונות/ בקשות ע"פ סוג השירות:

התפלגות פניות כלליות

המחלקה לטיפול בהתמכרויות
Department for the Treatment
Of Substance Abuse

מידעון שירותים לטיפול בנפגעי התמכרויות

בשנת 2015 התפרסם באתר משרד הבריאות מידעון שירותים בשיתוף פעולה עם הרשות למלחמה בסמים ואלכוהול ומשרד הרווחה.

<http://www.health.gov.il/Subjects/addictions/Pages/default.aspx>

איסוף נתונים אפידמיולוגיים

המחלקה נמצאת בשלבי הקמת מאגר מידע ארצי בנוגע למכורים הנמצאים במסגרות טיפול רפואיות (מרכזי מתדון ואשפוזיות) בשנת"פ עם אגף המחשוב ובנוסף שותפה לוועדת היגוי במשרד על מנת להסדיר רישום של בני נוער וצעירים המגיעים למחלקות מלר"ד בעקבות מעורבות אלכוהול ו/או סמים. בכוונת המחלקה להרחיב את מאגר המידע גם למטופלים במסגרות לאלכוהוליסטים.

נבחרה תוכנת "פרומטאוס", אשר נמצאת כתשתית רשימות בכל בתי החולים הפסיכיאטרים ומכאן שבעתיד נוכל לקבל קישור גם למידע מאשפוזים פסיכיאטרים. במהלך שנת 2015 הוטמעה בחלק מהאשפוזיות שבאחריות המחלקה, תוכנת ATD ותוכנת "פאומטאוס". בתוכנת "פיקוחית" המיועדת לפיקוח על מוסדות מוכנסים באופן שותף עדכונים בהתאם לצורכי השטח. הכנת תוכנת פרומטאוס הכוללת תיק קליני ממוחשב ל מרכזים לטיפול תרופתי ממושך מתעכבת על רקע קשיים במודל מזיגת מתדון ממוחשב.

מזעור נזקים

במהלך שנת 2013 החל פרויקט גיוס מטופלים למסלול מתן סובקסון בתחנה המרכזית בתל אביב, "פרויקט לוינסקי". בשנה החולפת גויסו כ 110 מטופלים לפרויקט זה, וכיום ממשיכים כ 40.9% מטופלים. מרביתם השתמשו בהרואין ו"חגיגת" בהזרקה, כאשר משך השימוש שלהם עומד על 25 שנה בממוצע ובעלי מחלות זיהומיות נלוות (%27 בעלי HCV, %20 HBV, %5 HIV). 45% מהם הראו שיפור משמעותי במצבם הבריאותי ומתוכם יותר מ 20% שולבו במעגל העבודה וכ 28% החלו לקבל קצבת נכות/ אבטחת הכנסה מביטוח לאומי. מנתונים אלו, אנו למדים כי תרופת סובוקסון מועילה לאוכלוסייה זו, שהינה אוכלוסיית קצה, אשר מהווה אתגר גדול בטיפול במחלת ההתמכרות ובתחלואה הפיזית הנלוות ומשפרת את איכות חיו של המטופל בניסיון להכניסו ככל הניתן למעגל החיים הנורמטיביים.

טיפול בנשים

המחלקה ממשיכה במדיניות של מסלול ירוק לקליטת נשים עוסקות בזנות המופנות ע"י "סלעית" למסגרות גמילה ומרכזים לטיפול תרופתי ממושך ולאשפוזיות, ביחוד לאשפוזית "קרית שלמה" המיועדת לבעלי תחלואה כפולה גופנית וערוכה לטיפול ייחודי ומורכב בדרי רחוב. בשנת 2013 המחלקה הכשירה צוותים מטפלים במרכזים בנושא טיפול בטראומות מיניות בקרב מכורים, כאשר ניתן דגש לכלי עבודה לטיפול במכורות בתחום תוך הטבה עם חייהם במסלול ההחלמה. בהמשך להכשרה ניתנה גם הדרכה פרקטית אשר אפשרה להביא לדיון מקרים מהשטח. בחלק ממרכזים לטיפול תרופתי ממושך, מתקיימות קבוצות טיפוליות נפרדות וייחודיות לנשים. עד כה, בשל העדר תקציב לא נפתחה אשפוזית ייחודית לנשים, או מסלול ייחודי נפרד במסגרת קיימת.

פרסומים שיצאו לאור:

1. Ponizovsky AM, Rosca P, Aranovich E, Weizman A, Grinshpoon A. Baclofen as add-on to standard psychosocial treatment for alcohol dependence: A randomized, double-blind, placebo-controlled trial with one-year follow-up. *Journal of Substance Abuse Treatment* **2015**. Published online 2 December 2015; doi:10.1016/j.jsat.2015.11.007
2. Rosca P, Grinshpoon A, Goldman K, Margolis A, Ponizovsky AM. The Israeli National Substance Abuse Treatment Register (INSATR): A review of the registry-based research findings and future implications. *Frontiers in Clinical Medicine* 2015; 2:20-27.
3. Ivgi D, Bauer A, Khawaled R, Rosca P, Weiss JM, Ponizovsky AM. Validation of the Historical Clinical Risk-20 Scale for use in Israel. *Israel Journal of Psychiatry* 2015
4. Ponizovsky AM, Rosca P, Haklai Z, Gogdberger N. Trends in dual diagnosis of severe mental illness and substance use disorders, Israel, 1996-2010. *Drug and Alcohol Dependence* 2015; 148: 203-208.
5. Ohana D, Maayan R, Delayahu Y, Roska P, Ponizovsky AM, Weizman A, Yadid G, Yechiam E. Effect of Dehydroepiandrosterone as add-on therapy on mood, decision making and subsequent relapse of poly-drug abusers. *Addiction Biology*, 2015 doi:10.1111/adb.12241.
6. Rosca P, Bauer A, Khawaled R, Kahana E., Goldman K. "The recent legal approach to New Psycho-active Substances regulation in Israel: does it work?" *Civil & Legal Science*, Vol 4:1, 2015:doi.org/10.4172/2169-0170.1000140.

פרסומים בעברית

1. פ.רושקה, ק.גולדמן, ר.ברקוביץ: "סם האונס", בתוך: "בריאותון", גיליון מס' 17, אפריל 2015.
2. פ.רושקה, ק.גולדמן: "האם הפכנו את העובר לשתיין?", בתוך: "בריאותון", גיליון מס' 17, אפריל 2015.
3. פ.רושקה, ק.גולדמן: "הכשרת אנשי מקצוע בתחום ההתמכרויות לסמים ואלכוהול בשיטת 12 צעדים", בתוך: "בריאותון", גיליון מס' 17, אפריל 2015.
4. ק.גולדמן: "הרצאות לעובדים במשרדי ממשלה בנושא: אלכוהול וסמים עכשוויים (סמי פיצוציות) בקרב בני נוער וצעירים", בתוך: "בריאותון", גיליון מס' 17, אפריל 2015.